

Η τρομπέτα της Μάρως Δούκα σαλπίζει του φτωχού

Media: ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Page: 89,92-93

Published at: 28-05-2022

Author: Surface: 1836.31 cm² Circulation: 5230

Subjects:

Η τρομπέτα της Μάρως Δούκα σαλπίζει για το δίκιο του φτωχού

Η ζωή δεν έχει νόημα αν δεν προσπαθεί να ξεφύγει από το «πεπρωμένο» της. Αυτό το μήνυμα στέλνει με το τελευταίο της βιβλίο η σπουδαία συγγραφέας

Η ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΕΙ ΤΟ ΝΕΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΗΣ

Να αποδέχεσαι τα ανθρώπινα αλλά να μην ενδίδεις

Στο απόγειο της συγγραφικής ωριμότητάς της, με πολυσυζητημένα μυθιστορήματα στο ενεργητικό της, που παρακολουθούν κριτικά την ελληνική περιπέτεια κατά τον 20ό αιώνα, η Μάρω Δούκα ιχνυλατεί τη γέννησή της ως συγγραφέα, μιλώντας στο καινούργιο της μυθιστόρημα για... τις τρομερές γιαγιάδες της, για τα ρυάκια ή τα ποτάμια της έμπνευσης και για τον καπιταλισμό που δεν σ' αφήνει να ψυχάσεις

ΤΗΣ ΜΙΚΕΛΑΣ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΗ

«**Ε**γώ δεν θα τρομάξω. Δεν θα τρομάξω γιατί ποτέ δεν θα λησμονήσω ούτε και θα αγνοήσω τα παιδικά μου χρόνια, την κακουχία και τον μόχθο των ανθρώπων στα πεζοδρόμια με τις σπασμένες πλάκες. (...) Όσες φορές κι αν σκοτάψω και πέσω, τόσες κι άλλες τόσες θα σηκωθώ, θα τιναχτώ, θα ισιώσω το κορμί μου, θα σαλιώσω το πληγιασμένο μου γόνατο και θα προχωρήσω».

Είναι το καταληκτήριο μήνυμα στο καινούργιο μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα, «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα» (εκδ. Πατάκη), ένα βιβλίο που αναμετρείται με τη ρήση «το πεπρωμένο φυγείν αδύνατον» και αναγνωρίζει ότι η ζωή δεν έχει νόημα αν δεν προσπαθεί να ξεφύγει από το «πεπρωμένο» της. Η 75χρονη σήμερα συγγραφέας το έγραψε ύστερα από μια νοσηλεία της, μέσα σε δώδεκα μόλις μήνες στην κορύφωση της πανδημίας, από τον Φεβρουάριο του 2021 «που μας έλεγαν να μη μιλάμε, να μην αντιμιλούμε και να περιμένουμε», σε ένα κλίμα που το παρομοιάζει στο βιβλίο με «απέραντο, άυλο, στρατόπε-

δο συγκέντρωσης». Πρωταγωνιστούν οι γιαγιάδες της και το συγγραφικό δαιμόνιο.

Με τη δύσκολη ζωή τους σε έναν προ-καπιταλιστικό αγροτικό κόσμο, με τη βιωμένη σοφία τους, με τις προσδοκίες, τον πόνο, τις φαντασιώσεις και τις εμμονές τους, με την πολύμορφη αγάπη τους, το γέλιο τους από απελπισία, την ειρωνεία και την τρέλα τους, η Σελινιώτισσα Αφροδίτη, η Σφακιανή Εργινιά και η εξαχιστείας Φιλάρη, η Επτανήσια, μας ξεναγούν στα σπλάχνα της παιδικής ηλικίας της Μάρως Δούκα. Οι περιπέτειές τους φωτίζουν τα μονοπάτια πάνω στα οποία χτίστηκε η βαθιά δημοκρατική συνείδησή της και ταυτόχρονα φωτίζουν την προϊστορία της λογοτεχνικής διαδρομής της. Μιας διαδρομής που υπήρξε πάντα παρεμβατική στη δημόσια σφαίρα - χαρακτηριστικό ότι πρόσφατα προλόγισε το πολιτικό ημερολόγιο-(σαν) μανιφέστο του Ευκλείδη Τσακαλώτου «Στο κόκκινο σακίδιο» (εκδ. Πόλις).

Παράλληλα, αυτός ο σκληρός κόσμος των γιαγιάδων που πάλευαν για την επιβίωση και αγωνίζονταν για τα ζωτικά προβλήματα -ένας κόσμος που καμία σχέση δεν έχει με κάποιο εξιδανικευ-

μένο βουκολικό παρελθόν- εντριζεί το σημερινό αναγνωστικό κοινό να διαβάσει κριτικά και τον δικό μας κόσμο. Αυτόν που είναι δέσμιος των αναγκών που του προκαλούν ο τρόπος ζωής, η τηλεδράση, ο πολιτικός λόγος...

Η συγγραφέας δεν ακολου-

«Μ' αυτή την κυβέρνηση που έχουμε, δεξιοί και αριστεροί τείνουμε να χάσουμε την ουσία του τι είναι πολιτικό...»

θεί το διεθνώς δημοφιλές ρεύμα της «αυτο-μυθοπλασίας» (autofiction). Στην ίδια φράση, η αφήγηση μπορεί από πρωτοπρόσωπη να γίνεται τριτοπρόσωπη και να αλλάζει η οπτική γωνία. Ομως ακόμη κι όταν δίνει το μικρόφωνο στον εντεκάχρονο εαυτό της που ποτέ δεν καταδέχτηκε να δείξει πόσο πολύ πεινούσε, που ήθελε να μάθει γράμματα για να αλλάξει ζωή, που είχε τη μανία να συλλέγει λέξεις με αποχρώσεις για τα πράγματα, και άκουγε

να την αποπαίρνουν σαν «μικρο-μέγαλη», ακόμη και τότε, η Δούκα παίρνει υπόψη της τη μεγάλη εικόνα της σύγχρονης κοινωνίας. Η δράση πηγαινοέρχεται με ζωηρό ρυθμό στο χθες και στο σήμερα, στο χωριό και στην Αθήνα, και καθρεφτίζεται στους άλλους -δεν ομφαλοσκοπεί. Με ξεναγό άλλοτε την αγέννητη (!) εγγονή άλλοτε την παρατηρητική συγγραφέα, παρακολουθεί συνδυαστικά τα παρελθόντα, τα παρόντα και τα μελλούμενα, στέκεται στην ελληνική επικαιρότητα με τους πρόσφυγες, με τους άπορους, με τα παιδιά «τα έρημα, τα σακατεμένα, τα αγνοούμενα» και μας προκαλεί να κάνουμε ένα βήμα παραπέρα. Να αποφασίσουμε ποιες είναι οι προτεραιότητές μας.

Πολιτική χροιά χωρίς πολιτικολογία

«Η αφηγήτρια στο βιβλίο, η Κάκια, αποδέχεται τα ανθρώπινα αλλά δεν ενδίδει», σχολιάζει η Δούκα στην «Εφ.Συν.». «Μετωπικά κοιτάζοντας τις δυσκολίες, και συχνά μέσα από τα παθή-

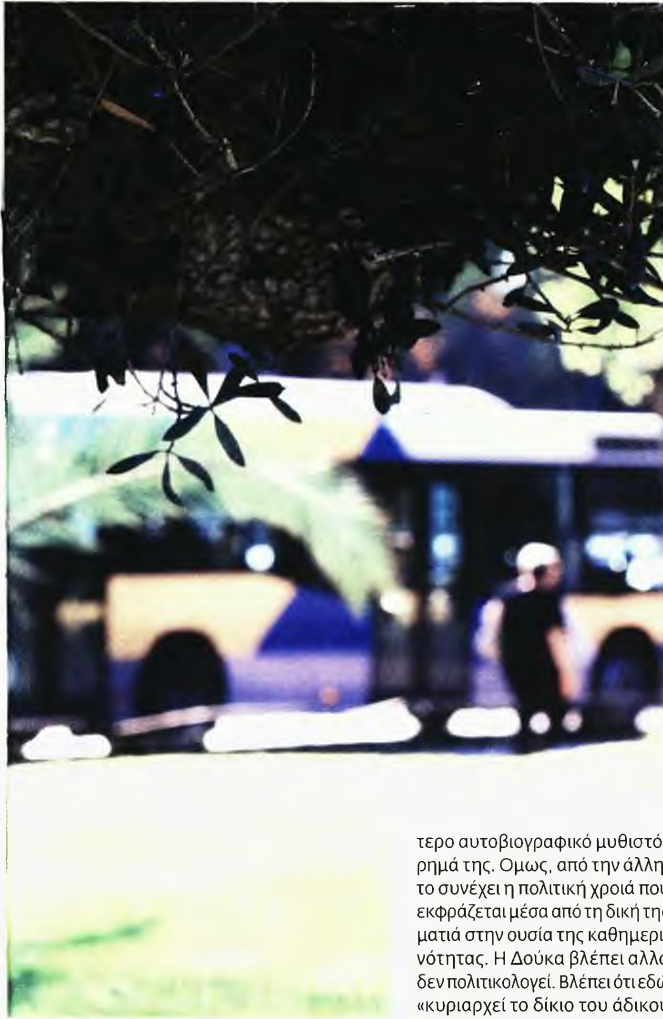
ματα της καθημερινότητάς της, έχει αποκτήσει μια σοφία. Ξέρει ότι πολλοί θα κουνήσουν το κεφάλι ενοχλημένοι, ωστόσο για να ξεφύγει από τη μίζερια, θα πάει να σπουδάσει στην Αθήνα. Αυτό ακουμπά στη δική μου περίπτωση».

Η Μάρω Δούκα είχε ανοίξει τη συγγραφική της κουζίνα στο ευρύτερο κοινό ήδη το 2005 με τα «Μαύρα λουστρίνια» (εκδ. Πατάκης), όπου είχε αναφερθεί στην παιδική ηλικία της. Αλλά και στα μυθιστορήματά της, είτε μιλούσε λ.χ. για τη δικτατορία και τα φοιτητικά της χρόνια («Αρχαία σκουριά») είτε για την ηθική κρίση στην πολιτική σκηνή («Είς τον πάτο της εικόνας») είτε για την απατηλή όψη του εκσυγχρονισμού («Ουράνια μηχανική») είτε μιλούσε για την αποσιωπημένη ιστορία της Αριστεράς με την τριλογία «Στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας», πάντα ακουγόταν και η δική της φωνή. Αλλά και στην πρόσφατη «Πύλη εισόδου»

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΔΑΒΑΚΗ

(2019) που έπιασε τον παλμό της μεσαίας τάξης στην Ελλάδα της κρίσης, κι εκεί εμφανίζεται πίσω από τις πρωταγωνίστριες, μπαίνοντας στο παιχνίδι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Στο καινούργιο, το ενδέκατο, μυθιστόρημά της, ακριβώς επειδή μιλά για τόσο κοντινά της πρόσωπα και πράγματα, είναι όλα παραλλαγμένα, από τα χαρακτηριστικά του δικού της χωριού μέχρι τις βεντέτες που άγγιξαν την οικογένειά της. Από αυτή την άποψη, το «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα» ίσως να είναι το λιγότερο

«Μπορεί να κυριαρχεί το δίκιο του άδικου ανθρώπου, όμως ο δίκαιος το αντιμάχεται με την ελπίδα σε ένα καλύτερο αύριο»

τερο αυτοβιογραφικό μυθιστόρημά της. Όμως, από την άλλη, το συνεχίζει η πολιτική χροιά που εκφράζεται μέσα από τη δική της ματιά στην ουσία της καθημερινότητας. Η Δούκα βλέπει αλλά δεν πολιτικολογεί. Βλέπει ότι εδώ «κυριαρχεί το δίκιο του άδικου ανθρώπου, όμως ο δίκαιος επιμένει να το αντιμάχεται με την ελπίδα σε ένα καλύτερο αύριο». Και σημειώνει στην «Εφ.Συν.»:

«Το βλέμμα της αφηγήτριας είναι οπλισμένο με την κριτική και τον πόνο και την αγωνία των ανθρώπων που διώχνονται από τη χώρα τους - κανείς δεν αφήνει τον τόπο του εάν ο τόπος του δεν τον διώξει- όπως και των ανήλικων που βιάζονται και των φτωχών που προσπαθούν να σταθούν στα πόδια τους. Και μόνο γι' αυτό, η «...Τρομπέτα» είναι και πολιτικό βιβλίο. Είναι και επειδή βλέπει τη διαφορά ανάμεσα στον πλούσιο και στον φτωχό. Αυτή ορίζει τη ζωή στα χωριά των γιαγιάδων. Οι πλούσιοι είναι οι καταπατητές. Εκείνοι που όταν πρόκειται να ανοίξει ο δρόμος για να συνδεθεί το χωριό με το μεγαλύτερο χωριό-εμπορικό κέντρο, φροντίζουν να γλιτώσουν τα χωράφια τους. Ετσι έχασε τις δέκα ελιές της η μάνα της αφηγήτριας. Με μια παράκαμψη, η μπουλντό-

ζα πέρασε από τη δική της γη, στερώντας την από το ελάχιστο έσοδό της. Είναι χαρακτηριστικό ότι τους πλούσιους τους λένε ακόμη «αγάδες» στην Κρήτη.

«Αυτό που έχει αλλάξει είναι ότι εκείνος ο φτωχός ήταν ευχαριστημένος με ό,τι κατάφερνε, ενώ ο σημερινός αισθάνεται αδικημένος και αποτυχημένος. Οσο και να δουλέψει, θα εξασφαλίσει μόνο τα στοιχειώδη. Ο καπιταλισμός δεν σ' αφήνει να ησυχάσεις. Χρειάζονται κι άλλα πολλά για να θεωρείσαι επιτυχημένος, επίσης ένα πορτοφόλι γεμάτο κάρτες. Εχουμε περάσει από το προ-καπιταλιστικό στάδιο της εποχής των γιαγιάδων στο καπιταλιστικό, και τώρα ζούμε σε ένα μετα-καπιταλιστικό στάδιο όπου το χρήμα είναι άυλο και η εξουσία ανήκει σ' εκείνους που βρίσκονται πίσω από τους πολιτικούς. Το σύστημα έχει παρεκτραπεί. Οποσδήποτε είναι απόρροια και της εποχής, αλλά, μ' αυτή την κυβέρνηση που έχουμε, δεξιοί και αριστεροί τείνουμε να χάσουμε την ουσία τού τι είναι πολιτικό...».

Γυναίκες αξέχαστες

Στην «...Τρομπέτα», τα αδέρφια της Εργινιάς (Ειρήνης), γιαγιάς από τη μεριά του πατέρα της Κάκιας, «αντράκια κακομαθημένα, πιάσανε το δίκαννο ενάντια στα κακομαθημένα αδέρφια του γαμπρού τους». Η αφορμή ήταν ασήμαντη και ακολουθήσαν νέα φωνικά. «Διότι ναι», γράφει η Δούκα, «αυτό είναι, με μια πέτρα μόνο δεν αλέθεται το στάρι, δύο πρέπει να τριφτούνε για να γίνει τ' αλεύρι». Μετά απ' αυτό οι φαμίλιες γύρισαν την πλάτη στο ζευγάρι, ωστόσο αυτό άντεξε αγαπημένο, ο Σφακιανός παππούς Νικόστρατος, ο οπλαρχηγός, ποτέ δεν αντιμετώπισε στη γυναίκα του, όμως τα δεκαπεντά τους σκόρπισαν και στάθηκαν άτυχα με τις αρρώστιες. Μεταξύ τους και ο πατέρας της αφηγήτριας, μορφή πληθωρική και σπαραχτική.

Η αγαπημένη γιαγιά της Κάκιας είναι πάντως η Αφροδίτη, από τη μεριά της μάνας της, που ήξερε και τραγουδούσε τον Ερωτόκριτο. «Η πανεπιστημιακός, όπως την πείραζα, γιαγιά μου, κι ας ήταν αναλφάβητη, πρώτη στο παραμύθι, πρώτη στο καλαμπούρι το μαγικό». Κι όμως έτρωγε σκαμπίλια από τα αρσενικά, λέει η Κάκια, «όχι πως δεν τη σεβόντανε αλλά και να της δώσουνε καμιά σπρωξιά δεν τ' έχανε σε τίποτα». Κι ας είχε γιο γιατρό, η πληγή της έμενε ανοιχτή με τον πρωτότοκο, τον παραλίγο λογιастή που έμεινε κουτσός και βίωσε κακοποιήσεις, και με την κόρη, το Θεανούλι, που σή-

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ
Να είχα, λέει, μια τρομπέτα
Μυθιστόρημα
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Με δεκαοκτώ έργα στο ενεργητικό της, η Μάρω Δούκα τιμήθηκε το 2019 με το Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων για το σύνολο του έργου της που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη. Την ερχόμενη Τετάρτη, 1 Ιουνίου θα μιλήσει για το καινούργιο της μυθιστόρημα στο Café στον Κήπο του Νομισματικού Μουσείου, (οδός Πανεπιστημίου 12, 7 μ.μ.). Απόσπασμα από το βιβλίο θα διαβάσει η Πασσαμή Κηλαηδόνη

κων στην πλάτη της τις αγροτικές δουλειές στα χωράφια, που ύψωνε τη φωνή για τα δίκια της φαμίλιας, που ζύριζε το μουστάκι της με επιμέλεια, και μαρμάρωνε που έμεινε ανύπαντρη.

Η τρίτη γιαγιά, η Φιλαρέτη, η «εξ αγχιστείας» αφού θα γίνει πεθερά της Κάκιας, ήταν αστή από τα Ιόνια, με τα ιταλικά της και τα χρυσαφικά της, υπάλληλος στην Εμπορική Τράπεζα που όταν παντρεύτηκε από έρωτα τον ωραίο και αυτοδημιούργητο Δαμιανό της, κλείστηκε στο σπίτι. Ωσου εκείνος συνδέθηκε με την ξαδέλφη της. Από τότε η ζήλια της θα γίνει τυφλό μίσος και θα λειτουργήσει διαλυτικά για την οικογένειά της, μια οικογένεια που τα έχει όλα αλλά δεν έχει κοινή γλώσσα. Η ίδια η Φιλαρέτη θα γίνει κομμουνίστρια παρακολουθώντας τις διώξεις του αριστερού γιου της. Ετσι, στην «... Τρομπέτα» περνά και η σύγχρονη Ιστορία, μέσα από τις ιστορίες των πρωταγωνιστών.

Ζωές-λαβύρινθοι σε μια πραγματικότητα θρυμματισμένη που φωτίζεται σταδιακά. Γυναίκες που πέρασαν από τα πολλά στα λίγα, κρυμμένα μυστικά, φωνικά, μασκαρίλκια, βάσανα και μια καθημερινότητα χωρίς έλεος, όπου τίποτα δεν ήταν αυτονόητο, ούτε καν οι σωματικές ανάγκες. Οι γιαγιάδες είχαν στα χέρια τους την οικιακή οικονομία αλλά η κυριαρχία τους έφτανε ως εκεί. Ως το «άνοιξε τα πόδια σου». Η ψυχούλα τους ήταν ορφανεμένη και κανείς δεν ήθελε να μοιραστεί το βάρος, ούτε οι κοντινότεροι συγγενείς τους. Το «Να είχα, λέει, μια τρομπέτα» είναι ένας φόρος τιμής στο σθένος εκείνων των γυναικών που κανένα #MeToo δεν τις αγκάλιασε.

Η Μάρω Δούκα είχε μιλήσει για τον κόσμο τους με τη γλώσσα του ρεαλισμού, το 1974-1975, όταν πρωτοεμφανίστηκε στο λογοτεχνικό τοπίο με τις νουβέλες «Η πηγάδα», «Κάτι άνθρωποι», «Πού 'ναι τα φτερά». Σήμερα, συγγραφικά ώριμη, μπαίνει μαζί τους στον πυρήνα εκείνου του κόσμου και τον αναπλάθει ανάγλυφο, με το σουρεαλιστικό στοιχείο του, έτσι που οι γυναίκες οι χαρακτηριστικές με τα βιώματά τους, επίκτητα και μη, προβάλλουν πολυπρισματικοί και πολύ πιο ενδιαφέροντες για ένα σύγχρονο κοινό. Αλλά η συγγραφέας δεν θα επαναπαυτεί. Στ' αυτή της εξακολουθεί να χρεΐ μια «παράτονη και περιπαιχτική» μουσική που υπενθυμίζει την ειρωνεία της ζωής. Βγαίνει, από μια κορνέτα-καταβρεχτήρι, που την κρατά «το ζυπόλουτο πεισιμωμένου παιδι που πάντα θα με ακολουθεί».